

PRŮVODCE ŽIDOVSKOU ČTVRTÍ

- Významné místo
- Stojící synagoga
- Zbořená synagoga
- Stojící dům
- Zbořený dům

1 Horní synagoga

Zvaná též Stará škola, byla postavena r. 1550 a rozšířena r. 1689. Po požáru vznikl v letech 1719-23 (snad za účasti zámeckého architekta Ch. A. Oedtla) nový barokní rozvrh, kde je sklenuta čtveřice kupolí do čtyřsloupového pilíře uprostřed haly, jenž tvoří řečniště - almemor. Představuje tak poslední dochovaný templ polského či lvovského typu v republice. Svatostánek byl dílem sochaře I. Lengelachera. Interiér bohatě zdobí štukatura a hebrejské liturgické texty. Synagoga byla opravena v letech 1977-89, šlo však pouze o obnovu objektu. V rámci projektu Revitalizace židovských památek „10 hvězd“ proběhla obnova, která vrátila synagoze podobu odpovídající barokní přestavbě včetně vytvoření kopie svatostánku pro ukrytí svitků Tóry – aronu ha-kodeš.

2 Dům Husova 30

Dům židovského obchodníka s renesančním jádrem a klenbami, přestavěný klasicistně včetně fasády. Základní půdorysný rozvrh a dispoziční řešení většiny domů je ještě renesanční – dokládají to křížové klenby s hřebínky na masivních kamenných zdech (např. Husova 15, 19 a 42). Domy židovské čtvrtě bývaly po odlišení od křesťanských značeny římskými čísly I až CLXIX. Častým jevem v ghettech bývá tzv. kondominium, tj. reálné rozdělení domu na několik dílových vlastníků, a to horizontálně i vertikálně – popisná čísla pak byla dělena na a, b, c či více.

3 Dům Husova 32

Typický dům židovské čtvrti s někdejší vnitřním veřejným průchodem. Jádro domu je renesanční, dvorní křídlo klasicistní. Ve stísněných prostorech ghetta sloužily vnitřní průchody (zpravidla úzké a klenuté) k příčnému propojení páteřních ulic, zde z Hlavní=Židovské ulice na Alejní náměstí. Průchod byl železný – jak je nyní obvyklé – novými majiteli uzavřen a stal se součástí domu. Přizemí většiny židovských domů bylo využito jako obchodní krámký a řemeslnické dílny, patra a dvorní křídla sloužila k bydlení.

Spolek přátel židovské kultury v Mikulově

Mobilní průvodce

K dispozici je také mobilní aplikace Průvodce Mikulova, kde naleznete další z doporučených tras městem a mnoho dalších informací.

Jak nás podpořit?

Jsmo vděční za jakoukoliv formu podpory. Našemu spolku můžete pomoci jako sponzor, dárcé i dobrovolník. Kontaktujte nás a rádi promyslíme nejlepší možnou formu spolupráce.

Kontaktní údaje:

Adresa: Zámek 1, Mikulov, 692 01
Web: www.zidovskyrhbitovmikulov.cz
Email: info@zidovskyrhbitovmikulov.cz
Tel: +420 731 484 500
IČO: 70418811
Bankovní spojení: 27-2768550287/0100

Děkujeme za podporu organizaci Jewish Preservation Initiative, jejíž finanční dar umožnil vznik tohoto průvodce.

© Spolek přátel židovské kultury v Mikulově 2019
Jaroslav Klenovský, Barbora Leskovanová

4 Dům Husova 48

Bývalá židovská chlapecká škola od r. 1845 do 60. let 19. stol., kdy pro ni byl adaptován dům Hlavní 28/1082 (existovala zde pak až do zrušení v r. 1919). Dům s renesančním jádrem a klenbami byl přestavěn klasicistně (z té doby pochází pruské klenby), v patře nalezneme dřevěné trámové stropy, sklep má dvě podlaží. V r. 1995 byl celkově opraven na lékárnu. Židovskou základní školu (cheder) navštěvovali od konce 18. stol. povinně na základě osvicenských reform císaře Josefa II. chlapci od pěti let věku. Vyučovalo se hlavně hebrejštině, tóře a základům judaismu.

5 Dům Husova 50

Dům s renesančním jádrem a klenbami (křížové s vytaženými hřebínky) a jednosloupovým rohovým loubím na průčelí, typickým prvkem pro výstavnější budovy v moravských židovských čtvrtích, kdy na jeden toskánský sloupek je sklenuto pole křížové klenby. Fasáda pochází z klasicistní přestavby. Ulice dřívější židovské čtvrti bývaly dlážděny nepravidelnými valouny. Již od 2. poloviny 17. století mělo mikulovské ghetto vlastní vodovod a jednoduchou kanalizaci.

6 Dům Husova 52

Bývalý židovský pečovatelský ústav-starobinec, pravděpodobně od pol. 18. do konce 19. stol. Dům s renesančním jádrem a klenbami (křížové a valené s lunetami) byl později upravován, fasáda je empírová. Vznikl spojením dvou renesančních domů po požáru v r. 1784, dvorní křídlo bylo postaveno v r. 1824. Ve dvoře stojí někdejší Michlštetrovská synagoga, již si k soukromým bohoslužbám vystavěl v r. 1697 David Michelstädter. Následně sloužila obyvatelům starobince, poté byl interiér upraven ke světským účelům. Do někdejší modlitebny v patře vede ze dvorku úzké stylové schodiště.

7 Domy A. Muchy 18-20

Budovy s renesančními jádry a klenbami, dům č. 20 zdobí secesní fasáda. Ve dvorní části obou domů zůstaly zbytky Aškenázské synagogy. K soukromým modlitbám si ji barokně vystavěl Lazar či Beer Salomon v r. 1675, užívána byla do začátku 2. poloviny 19. stol. Přístup k ní byl chodbou domu č. 18 a ze dvorku po kamenných schodech do patra. Místnost o rozměrech asi 9 x 5 m byla plochostropá. Zbytek kamenocihelných obvodových zdí s výklenkem pro svitky tóry na východní straně a kamenné umývadlo bývalé předsíně na západní straně dosud stojí. Šikmo naproti stával dům s původním čp. 104, který nesl na průčelí hebrejské znamení pro ukončení ghetta – eruv.

8 Dům Husova 9

Velmi cenný a malebný dům s renesanční dispozicí a klenbami (valené s křížovými lunetami a hřebínky) a s dvorním barokním křídlem. Jeho průčelí zdobí vstupní dvousloupová arkáda. Novodobě je spojen se sousedním, též renesančním domem č. 11, dům byl kompletně obnoven v letech 1993-4. K pozoruhodným stavebním detailům domů mikulovského ghetta patří kamenná profilovaná ostění portálů, železné plátované dveře a ušlechtilé tvarované kované míže, želez nezůstaly ani památky po tak typických prvcích, jako jsou mezúzy či hebrejské nápisy.

9 Stolpersteine

I v Mikulově nalezneme takzvané Stolpersteine, česky též kameny zmizelých, doslova „kameny, o které je třeba klopýtnout“. Jedná se o dlažební kostky s mosazným povrchem, vsazené do chodníku před domy obětí holokaustu a nacistického režimu. První kámen položil 16. prosince 1992 před radnici v Kolíně nad Rýnem německý umělec Gunter Demnig. Dodnes se pokládají po celé Evropě, i na chodnících v České republice. Ten na ulici Husova je věnovaný Anně Piskové, která byla zavražděna v r. 1944 ve Varšavě. V Mikulově jsou ještě dva kameny na ulici Koněvo-va, patří Hildě Piskové a Haně Hlavenkové.

10 Dům Husova 8

Nadzemní část dřívějšího rabinátu s rohovým loubím byla v 70. letech 20. stol. snesena a vystavěn zde byl hotel s restaurací. Ve druhém suterénu, v hloubce 10,5 m od úrovně uličního terénu, se zachovala mimořádně cenná památka středověkého původu – válcovitá cisterna na vodu, pravděpodobně součást rituální lázně (mikve). Busta Alfonse Muchy na průčelí domu připomíná malířův pobyt v roce 1935. V letech 1553-73 zde působil jako zemský rabín legendární Jehuda Löw ben Becalel, tvůrce Golema.

11 Dům Husova 4

Bývalá chlapecká židovská škola, dům s barokní dispozicí a klenbami (valené s lunetami, pruské klenby, placky), který byl po 2. světové válce upraven pro bytové účely. Prvotní sídlo židovské základní školy (cheder) od konce 18. stol. do r. 1844, tehdy šestitřídní, poté zde byl v letech 1844-52 umístěn židovský ústav pro hluchoněmé, který vedl Josua Hirsch Kollisch a učitel Joel Deutsch (ústav byl v r. 1852 přeložen do Vídně). Za zmínku stojí i pěkná barokní fasáda sousedního domu Husova 6.

12 Lormovo náměstí

Pamětní deska i název náměstí připomínají významného mikulovského rodáka, Hieronyma Lorma (1821 – 1902). Tento spisovatel, básník, filosof a publicista působil v Rakousku a Německu. Poté, co během svého života nejprve ohluchl a následně i oslepl, vytvořil abecedu, aby byl schopen dorozumívat se se svým okolím. Abeceda založená na dotyčích na různých bodech na dlani se stala základním dorozumívacím prostředkem pro hluchoslepé po celém světě. Sám Lorm díky ní dokázal přijímat a diktovat texty nebo dokonce hrát šachy.

13 Dům Brněnská 9

Vynikající příklad renesanční měšťanské architektury z doby kolem r. 1590 s původní dispozicí, hřebínkovými křížovými klenbami a vnitřním dvorem s patrovým arkádovým ochozem. Židovská obec jej koupila s vrchnostenským povolením při rozšiřování čtvrti v r. 1798. Výnos z jeho nájmu sloužil nadaci Davida Oppenheima k provozu náboženské učebny (bet ha-midraš). Povinná separace ghetta od ostatní zástavby města se realizovala branami (zřejmě na třech místech), dřevěnými závorami, nataženými řetězky a ohradní zdi.

14 Obřadní síň

Kultivovaná stavba v historizujícím slohu byla zbudována v r. 1898 podle plánů významného architekta Maxe Fleischera (1841 Prostějov – 1905 Vídeň). Budova sloužila po válce ke skladování, nyní je využívána pro expozici o historii Židů v Mikulově. K nezbytnému vybavení hřbitovů patřila vždy márnice či umrlčí komora, od 2. pol. 19. stol. si větší židovské obce stavěly honosné obřadní síně, kde se jednak v hlavním sále odbývalo rozloučení se zesnulým, navazující místnosti pak sloužily k poslední očistě (tahara), jako sklad rekvizit, šatna, vozovna pohřebního kočáru, případně byt správce či hrobníka.

15 Židovský hřbitov

Rozložen na západním svahu Kozího hrádku, pochází z 15. století, několikrát byl rozšiřován až na dnešní výměru 19.180 m². Jedná se o mimořádně cenné pohřebiště s náhrobkou renesančního, barokního a klasicistního typu. Jejich výtvarné zpracování a ornamentika se staly vzorem pro ostatní jihomoravské židovské hřbitovy. Na rabínském vršku leží věhlasní moravští zemští rabíni M.M.Krochmal (zemřel v r. 1637), Š.Š.Horovic (zemřel v r. 1778) a M.Benet (zemřel v r. 1829). Areál doplňuje památník vojáků padlých v 1. světové válce a pomník 21 maďarských Židů zavražděných v r. 1945.

Od roku 2004 probíhá mapování hřbitova. V rámci tohoto projektu vznikla mapa, ve které je zakresleno všech 4402 stojících pomníků na hřbitově. Zároveň vznikl na základě nalezených pohřebních knih seznam osob, které jsou na hřbitově pohřbeny, který je s mapou propojen, aby bylo možné dohledat konkrétní pomník.

Ve spolupráci se studenty wrocławské univerzity probíhají také přepisy a překlady nápisů na jednotlivých pomnících. Vzhledem k tomu, že židovské náhrobky obsahují kromě jména také další údaje o zesnulém (jako např. informace o povolání či vlastnostech) jedná se o důležitý zdroj informací o mikulovské židovské komunitě.

16 Mikve

Na místě bývalého Lázeňského náměstí byla v roce 2004 při archeologickém výzkumu před zahájením plánovaných stavebních prací nalezena obřadní židovská lázeň – mikve. Dle výzkumu pochází z přelomu 18. a 19. století. Mikve sloužila zbožným Židům k očistě před svátky, ženám pak k rituální očistě těla před svatbou, po menstruaci a po porodu.

Židovská obec v Mikulově byla po tři staletí (od pol. 16. stol. do r. 1854) politickým, kulturním a duchovním centrem moravských Židů a sídlem moravského zemského rabína. Nejstarší písemná zmínka o Židech v Mikulově se vztahuje již k r. 1369.

Ve svých právech byli Židé vůči ostatním obyvatelům omezeni a odváděli vrchnosti vysoké poplatky. Přesto si vytvořili svébytnou kulturu, která je dodnes předmětem obdivu. V době největšího rozmachu v 1. pol. 19. stol. žilo v mikulovském ghettu kolem 3500 Židů. Zánik komunity přinesla nacistická rasová perzekuce v době 2. světové války.

S Mikulovem je spjato působení řady významných židovských osobností, především moravských zemských rabínů Jehudy Löwa ben Becalel, Menachema Mendela Krochmala, Davida Oppenheima, Šemuela Šmelke Horovice a Mordechaje Beneta.

Páteř židovské čtvrti rozložené na západním úbočí zámeckého vrchu vždy tvořila ulice Hlavní, dnes Husova, k níž postupně přibývaly další domovní bloky a ulice. Z původních 317 domů (na ploše 13,5 hektaru) přečkalo do dnešních dnů jen 90, z nichž je polovina chráněna jako kulturní památka. Duchovní význam a počet židovských obyvatel Mikulova se projevil ve skutečnosti, že v době největší slávy zde bylo v provozu nejméně 12 synagog či modliteben. Nejdůležitější z nich byla Horní, též Stará synagoga stojící přímo pod zámkem. Dolní či Nová synagoga, hodnotná barokní stavba z doby kolem r. 1600, byla zbořena v letech 1977-8. Též většina ostatních synagog a modliteben již nestojí, ať to byla synagoga bet ha-midraš, Guttmannova, Chasidská, Ševcovská, Reznická, Abelesova, Vídeňská a Bzenecká.

Naučná stezka židovskou čtvrtí v Mikulově sestává z doporučené trasy po nejvýznamnějších dochovaných památkách označených informačními tabulkami.